

„SLOVANSKA KNJIŽNICA“.

Snopič 25. V Gorici, 12. sept. 1894. Cena 12 kr.

Národne
pripovedke v Soških planinah.

„Iz naroda za narod“ zbral in napisal A. G.

I.

W = 030002260

Čitatelju.

Pred enajstimi leti sem nastopil trnjevo službo ljudskega učitelja nekje v naši krasni goriški Švici; vsega skupaj sem učiteljeval šest let na treh krajih, dokler nisem vsled bolezni, katero sem si nakopal pri vojaških vajah, moral popustiti ta težavni posel.

Kot ljudski učitelj sem imel najlepšo priliko, spoznavati čednosti in napake našega ljudstva, pa tudi proučevati bogati vir jezika, šeg in navad ter občudovati živo domišljijo priprostih slovenskih pravljicarjev. Da bi otežilo pozabljivosti, kar se mi je zdelo dobro in koristno bodisi v jezikovnem ali kulturnem pogledu, začel sem pridno beležiti in potem skrbno spisovati, kakor bi to narodno blago pripravljaj že takrat za tisek. Svoje zapiske nenavadnih in v književnem jeziku neznanih besed ter šeg, navad, pregovorov, vraz itd. sem izročil strokovnjaškim rokam, ki so že marsikaj spravile na dan. Pripovedke in pesmi sem pa hranil do današnjega časa, ne vedoč, kaj bi počel z njimi. Takega narodnega bluga

je gotovo za kakih 10 snopičev „Slovanske knjižnice“. — Menim, da ustrežem čitateljem te knjižnice, ako priobčim vsaj nekoliko pripovedk, bajk in pesmi iz naših Soških planin.

Mnoge teh pripovedk so mi bile znane že iz otroških let. Spominjam se svoje mladosti do treh let nazaj. V zimskih večerih je prihajala k nam na peč bodisi „teta Mohorinka“ ali pa „stara Goterca“ — in takrat smo imeli otroci najlepše večere. Povzdigali smo ročice in prosili: Teta... teta... prosimo, lepó prosimo... povejte nam tisto pravljico o Sirotici... o Miciki, ki je šla v kamrico... o dobri pridrug... itd. In prav rada nam je ustregla. Mi otroci smo se posedli okoli nje, držali jo za krila, za roki, za glavo, ona je pripovedovala, zanimivo in razumljivo, a mi smo jo gledali pazljivo in pobožno, kakor svetnico; kar požirali smo besede in potem izpraševali še to in ono, česar ni mogla umeti naša otroška pamet. Spominjam se, da smo jo štiri, pet, šestletni otroci spravljali pogosto v zadrego, da — ni hotela pojasniti tega ali onega po naši želji. Naravno, otrokom ni mogla povedati vsega!

Ko sem prišel kot učitelj zopet v gorenjo Soško dolino in sem takrat torej dobro vedel, koliko vrednost imajo narodne pripovedke v življenju vsakega naroda, začel sem jih prav pridno zbirati in napisovati. Žal, da mi jih je

nekdo kakih 40 pogubil (!). Dal sem mu jih v pregled, a nazaj jih nisem dobil; ne vé, kam jih je založil!!

Ali vkljub temu je moja zbirka še vedno bogata na takem narodnem blagu. Evo danes prvi snopič. Ako bodo ugajale, izdam v primer-
nih presledkih še druge, da jih otmem takó pozabljivosti. Dandanes ljudstvo čedalje bolj čita, a vsled tega pravljice vidno izginjajo. Jaz sem po sreči naletel mej drugimi tudi na hčer prej omenjene „stare Goterce“, ki je pa danes tudi že zeló stara, ako ni morebiti celó umrla. Ako živi, bodi ji na tem mestu izrečena še enkrat prav presrčna zahvala. Ako je umrla, Bog ji bodi milostljiv!

Nekatere mojih pravljic so znane tudi v drugih slovenskih krajih, seveda v različnih va-
rijantah. Kjer sem mogel to zaslediti, sem po-
vedal v opombah pod črto.

V Gorici, 1. septembra 1894.

A. G.

1. Sveti papež Gregor.

(Vrsno).

Pred mnogo, mnogo leti je živel oče, ki je imel tri sinove. Najmlajšemu je bilo ime Gregor; bil je že od prve mladosti kaj razumen in nadarjen deček. Ko so sinovi nekoliko dorasli, dal je vse tri v mesto v šolo, da bi se izučili za imenitne gospode ter imeli kedaj vedno zadosti „belega“ kruha. — Ko se povrnejo na koncu prvega šolskega leta na počitnice, izprašuje jih radovedni, a ponosni oče: kaj neki so se naučili v tisti imenitni mestni šoli? S starejšima sinovoma je bil oče prav zadovoljen. Gregor pa mu je povedal: „Naučil sem se, kakó in kaj tiči zvižgajo“. Ta odgovor pa očeta zelo razjezi, da mu zaroti: „Če se v bodočem letu ne naučiš kaj pametnejšega, ne dam te več v mesto; doma boš drvaril ter korakal za oralom in z velikim trdom si bodeš služil kmečkega kruha!“

Koncem drugega šolskega leta je bil oče s starejšima sinoma še bolj zadovoljen; ni ju mogel zadosti nahvaliti. Gregorja pa upraša malo bolj osorno: „No, ali si se letos kaj pametnejšega naučil?“ — „O, to se vé!“ odgovori najmlajši sin; — „naučil sem se, kakó in kaj psi lajajo“. Oče

se je še bolj zazsrdil nego prejšnje leto, in prav slabo bi bilo za Gregorja, da nista prosila zanj starejša brata ter potolažila razježenega očeta, kajti ljubila sta ga s pravo bratsko ljubeznijo. Oče se je potolažil ter dovolil, da je tudi mlajši sin odšel z bratoma v mestne šole, no prav gotovo zadnjič, če se ne poboljša.

Težko je oče pričakoval konec tretjemu šolskemu letu. S starejšima sinoma je bil zopet še bolj zadovoljen nego prejšnji leti; ponosen je bil na taka dva učenjaka. Gregor pa se odreže na resno očetovo uprašanje: „Učil in naučil sem se: kakó in kaj žabe kvakajo“. To je pa bilo očetu že preveč, razjezil se je takó zeló, da je zapodil vse tri v gozd, kjer naj nasekajo drv za celo leto. Domov jim opoldne ni treba priti, jim že on prinese južino v gozd.

Ker pa sinovi niso bili več vajeni takemu delu, prizadelo jim je mnogo truda. O poldne jim prinese oče južino, a mlajšega sina še pogledal ni. Med južino prileti kos prav na tisto drevo, pod katerim so sedeli, ter začne žvižgati. Na to pa upraša še vedno srditi oče najmlajšega sina: „Kaj žvižga ta-le kos, povej, če si se res to naučil!“ Kratko in mirno odgovori Gregor: „Ta-le kos na našem drevesu žvižga, da vam bodem jaz delil nekda j še angeljskega kruha“. — „Nikoli, malopridnež!“ zaupije srditi oče; — „nikoli mi tak potepuh ne bo mogel deliti angeljskega

kruha! Poberi se mi izpred očíj!" In njegova jeza je dospela do vrhunca. — Na to pokliče svoja starejša sinova na stran ter jima ostro zapové: naj ubijeta svojega mlajšega brata. V dokaz pa mu morata prinesiti mlajšega brata očíj, jezik in mezinec leve roke. Oče gre domov. Ta dva brata pa sta ljubila svojega mlajšega bratca. Kakó neki naj izpolnita svojega očeta grozni ukaz? Bila sta silno žalostna in pobita. Gregor pa se je delal vselelega; dražil ju je ter uprašal: zakaj neki sta kar nakrat takó žalostna in pobita?

„Oj bratec!“ zdihovala sta vrla brata, — „tega ne smeva povedati nikomur, da veš; nikomur, — tebi pa že celó ne“.

„No, zakaj pa uprav meni ne?“ prosi Gregor ter ju nadleguje toliko časa, da mu razkrijeta očetovo grozno zapoved.

„E, kaj za to!“ dé Gregor; „ubijmo tega-le psa, odrežimo mu jezik in izvrtajmo oči; mezinec pa vama dam prav rad, da mi zadovoljita okrutnega očeta. Meni pa dajta oni kos kruha; po svetu grem, da poiščem svojo srečo“.

Store. — S solzami v očeh ločila sta se starejša brata od ljubega Gregorija; vrneta se k očetu, kateremu prineseta zahtevane dokaze, da sta res umorila svojega brata.

Gregor se napoti daleč v tuji svet. Lačen in žejen je postal, no jesti ni mogel; oni kos kruha zagrebe v neko mravljišče. Prišel je do nekega

gradu, kjer ga vsprejmejo v službo za hlapca. Tu je imel posebno srečo; kateregakoli dela se je oprijel, vse mu je šlo izvrstno izpod rok. Grajščaku se je imetje vidno množilo, da se je očitno videlo, kak blagoslov je prišel z Gregorijem v grajščino. Grajščak ga je imel zategadelj silno rad, vse mu je zaupal; postala sta dobra prijatelja. To je pa močno bolelo ostale služabnike; mislili in tuhtali so, kakó bi ga izgnali iz grajščine. Izmislili in raztrosili so o njem toliko hudobnih govoric, da bi ga grajščak moral izgnati iz grajščine, če mu je le količaj mar čast stare svoje hiše. Ker ga je pa zelo ljubil in je vedel, kaj mu je Gregor, zato ga ni hotel kar takó zapoditi iz gradu. Dal mu je neko poskušnjo, da se prepriča, ali ni morebiti Gregor kaka nadčloveška posebnost. V skednju velel je zmešati tri kupe raznega žita. Peljal ga je v skedenj ter mu rekel: „Če do jutri prebereš to žito na tri kupe, kakor je bilo poprej, ne odpustim te iz službe“. „Dobro!“ de Gregor udan v voljo božjo. Na večer pridejo v skedenj vse tiste mravlje, katerim je bil dal svoj jedini kos kruha, — in v par urah so prebrale žito v tri kupe. Strmé je gledal grajščak opravljeno velikansko opravilo; ni ga odpustil iz službe, še ljubši mu je bil. Postavil ga je celó za oskrbnika.

Grajščak je imel cel trop lovskih psov. Jeden onih psov pa je bil vedno silno medel in suh, kakor krak, dasi so mu dajali po cel hlebec več nego drugim psom.

„Ubij ga!“ zapové grajščak.

„Aj ne!“ zavrne Gregor, — „počakajmo še tri dni; poslušati hočem, kaj neki laja po cele noči“.

„Dobro, tvoja naj velja!“ pravi grajščak.

Po treh dneh pravi Gregor svojemu gospodarju: „Pes laja cele noči, da je pod stopnicami zazidan bogat zaklad“.

„Bomo videli!“ pravi gospodar. Na to zapové, naj začnó kopati pod stopnicami. Iz zemlje izgrebó poln kotel svetlih zlatov, ki so ležali Bog vé že koliko let v zemlji pod stopnicami.

To se umé, da je bil tega dogodka najbolj vesel grajščak. V svoji sreči pa ni pozabil, komu ima biti hvaležen za njo. Nekega dne reče svojemu oskrbniku Gregorju: „Gregor, škoda za te, da bi ti s svojo bistro glavico celo svoje življenje le drugim hlapčeval. Dam ti toliko denarja, da lahko brez skrbi dokončaš začete šole“. Gregor si ni pustil dvakrat reči; vstopil je v latinsko šolo pri nekih „menihih“, kjer se je prav pridno učil. Čez malo let je postal že duhovnik, no ostal je v istem samostanu za meniha, kjer je takó sveto živel, da so ga izvolili za predstojnika. — Nekega dne je šel s svojim hlapcem mimo neke luže, v kateri so žabe na vso moč kvakale.

„Čakaj malo!“ dé svojemu spremljevalcu, — „poslušati hočem, kaj neki kvakajo žabe takó na vso moč?“ Poslušata.

Na to izpregovori predstojnik: „Žabe kva-

kajo, da je v tej luži neki zlat križec, ves posut z dragimi kameni*.

Gregor segne v vodo, in glej čudo! iz vode prinese dragocen križ, kakoršne nosijo sami rimski papeži; na križcu pa je bilo zapisano: P a p e ž G r e g o r. — In res: Ko je tedanji papež umrl, izvolili so meniškega predstojnika Gregorja, ker se je bila razslula po vsem svetu njegova učenost in svetost.

Njegovega očeta je med tem časom začela vest zmiraj bolj in bolj peči, češ, da je on zapeljal svoja starejša sinova k bratomorstvu. Delati je začel ostro pokoro, no ne domači duhovnik in ne škof mu nista hotela dati odveze. Svetovala sta mu, naj gré v Rim pred samega očeta papeža. Težko mu je bilo to, no moral je dobiti odvezo: kajti tisti prst, katerega je Gregor odrezal in poslal očetu, ostal je vedno tak, kakor da je živ. Gregor je hitro spoznal svojega očeta, vendar mu je še dal sveto odvezo, podal angeljskega kruha in še-le potem ga je povabil na kosilo. Pri mizi dé papež očetu, naj bi mu pokazal tisti čudodejni prst. Oče mu ga dá.

„Glejte!“ dé papež navidezno mirno, — „tudi jaz nimam tistega prsta!“ Pomeri ga — in mezinec se sprejme roke, kakor da ni bil nikoli odrezan. Na to vsklikne: „Oj, saj je ta mezinec moj, — ker sem jaz vaš sin Gregor: Danes pa sem vam podelil angeljskega kruha!“

Oče se je zgrozil, padel na tlá, a iz njega je zletel bel golobček naravnost proti svetim nebesom.

2. Lucifer se izveliča.

(Kobarid).

Živela sta nekdam brat in sestra, ki sta bila zelo pobožna in neizmerna bratska ljubezen jima je vezala srca. Sestra je vezala vsak dan po jeden krasen šopek svetlic, s katerim je krasila sveto razpelo ob nekem potu. Vsakokrat pa, ko je šopek že odložila na odmenjeno mesto ter kleče pred sv. razpelom goreče molila, pogledala jo je „bridka martra“ takó milo, da so ji solze zalile nedolžne oči.

Ko je pa nekega dne nesla „bridki martri“ običajni šopek svežih cvetlic, sreča jo neki „gospod“, ki je bil na jedno nogo malo šepast, — in jo zaprosi: da bi dala njemu tisti šopek, a ne „nememu le su“ — dostavil je porogljivo. Deklica sprva ni hotela, a ker jo je tuji „gospod“ toliko motil: jo je tudi premotil, da mu je dala tisti šopek, ki je bil namenjen samemu Bogu.

D drugega dne prinese zopet običajni šopek, poklekne in moli, a „bridka martra“ je ni več pogledala. Prav takó se ji je pripetilo tudi naslednjega dne. Vsa zbegana, žalostna in solzna je prihitela domú.

Brata je njena žalost hudó zbolela, zato jej reče: „Kaj pa ti je, sestrica mila, da si žalostna in se jočeš?“

„Ah! kaj bi ne bila žalostna in bi ne jokala“, — odgovorila mu je sestrica — „ko me je dohitela pregrozna nesreča. Ti pa, bratec moj, ti mi pa takó in takó ne moreš pomagati“.

„Le povej le, morda bi ti vendarle znal pomoči!“ — silil jo je skrbni bratec. Konečno mu je vendarle razodela svojo nesrečo.

Brat pa dé: „Ni druge pomoči, kakor da poiščem tisti šopek, ki je bil namenjen v božjo čast, a je krasil kdo vé kolikega grešnika. Po svetu grem in dokler ga ne dobim, ne vrnem se!“ In res je šel po svetu.

Hodil je od kraja do kraja, iz mesta v mesto, a zaželenih cvetlic ni dobil. Slednič pride do neke grajščine, ki je pa bila prebivališče „luciferja“. Ondi popraša, če bi ga morda ne vsprejeli v službo. Gospodar, lucifer sam, ga prav rad vsprejme ter mu odkaže delo. Zjutraj in zvečer ga je prihajal pogledat in videlo se mu je, da je bil vrlo zadovoljen s svojim novim hlapcem — in prav rad ga je imel. Ko je naš znanec služil takó luciferju samemu že več časa, takó da sta se že do dobrega sprijaznila, razodene nekega dne gospodarju namen svojemu potovanju in službovanju po svetu. Luciferju se je koj zazdelo, kedó bi bil utegnil premostro svojega hlapca. Ker pa lucifer sam ni

takó hudoben, kakor so mislili ljudjé, zató je sklenil, da mu bode pomagal, če mu bode le mogoče.

Lucifer vzame neko trobento ter zatrobentá na jednom voglu dozdevnega gradu. Na le-tá trobente glas pridrvi hudičev, kakor listja in trave, da so našemu znancu lasjé ustajali od strahú. Lucifer pa izpraša vse, od prvega do zadnjega: da-li morda nima kdo tákega šopka, ki bi ga bil izvabil od neke deklice tam in tam. Zamán: nihče ga ni imel. Na tó zatrobentá na drugem voglu; pripodilo se jih je zopet kakor listja in trave, a tudi med njimi ni imel nikdó zaželjenih cvetlic. Zatrobental je na tretjem voglu, prihrumelo jih je kolikor poprej, a tudi tu brez uspeha. Konečno zatrobentá na četrtem voglu. Pripodilo se jih je toliko, da so solnce zakrivali. Ponižno so stali pred gospodom/luciferjem, a nikdó ni vedel ničesar o povpraševanih cvetlicah. Že sta mislila, da ne dobita toli zaželenega šopka, kar pričokljá še jeden, najzadnji hudič; bil je šepast, zató je zaostál daleč za drugimi.

Ko ga lucifer popraša: da-li bi morda on vedel za tak in tak šopek cvetlic, — zakriči šepasti hudič: „Imam ga imam, pa ga ne dam! Imam jih še drugih devet in devetdeset in raje dam vse tiste nego tega samega!“

Lucifer ga ostro pogleda ter mu dè: „Ako ga ne daš, se boš drsal od nebes do zemlje po samih ostrih britvah!“

„Pa se raje se bom, nego ga dam!“ — dé trdovratni hudič.

„Ako ga ne daš, boš brodil od danes naprej samo žvepleno in smolneno morje!“ — zagrozi se mu lucifer drugič.

„Tega pa že ne bom!“ — zatuli šepasti hudič ter vrže luciferjevemu hlapcu šopek njegove sestre.

Lucifer bi bil rad še nadalje obdržal zvestega hlapca. Pokliče in spremi ga v gorenje sobe dozdevnega gradu, ki so bile vse prevlečene z dragimi preprogami od samega „damaška“; postelje, vse pohištje se je lesketalo v zlatu, srebru in dragih kamenih. Radovedni hlapec se dotakne z mezincem neke postelje, — in mezinec mu je hipoma odgoril.

Lucifer mu reče: „Ali vidiš, kakó krasen grad imám?!“

„Ah! imate dà: da se Bogú usmili!“ odvrne mu malo prestrašeni hlapec.

„Zakaj pa govoriš takó?“ — upraša ga lucifer.

„Poglejte tu, káko pohištvo in kak grad imate!“ — zavrne mu hlapec ter mu pokaže odgorili prst.

Ves prestrašen govori lucifer nadalje: „Ker imaš ti toliko milosti od Boga, da ti je dal spoznati: kje si, zató pomagaj sedaj ti meni, da se tudi jaz rešim iz tega gorečega gradu. Daj mi

pokoro, kakor veš in znaš, da bi bila zadostna, da operem velikanske grehe svoje!"

Ubogi hlapec je bil v velikih zadregah. „Da bi se ga le enkrat rešil!“ — mislil si je sam pri sebi. Pelje ga v neki gozd. Tam vpiči v tla dva meča, a malo više v neki stor tudi dva, takó da so z ostmi štrleli v zrak. Reče mu, da naj poklekne na spodnja dva meča, a na gornja dva naj se nasloni s komolcema. Lucifer poklekne, a njegov hlapec nese domu dobljeni šopek. Mislil si je: Saj vendar ne bo takó mevšetasto neumen, da bo ondi klečal!

Prišel je domú, dal šopek sestri, ki ga je s solznimi očmi nesla „bridki martri“ — in glej: zopet jo je pogledala takó milo in ljubó, kakor poprej.

Brat se je oženil, imel je otroke ter se že postaral. Na luciferja na mečih klečečega je že popolnoma pozabil. Neko noč ga nekaj strese in zdélo se mu je, da je slišal glas: „Reci tistemu ustati, komur si velel poklekniti“. Drugo noč se mu je primerilo isto. Razmišljal je: komu neki bi bil on velel poklekniti? Domislil se je luciferja v gozdu, a sam ni vedel več, kje je tó. Povedal je ženi, ki mu je rekla: „Poslušaj še danes. Če ti ukaže tudi danes, jutri kar napravi se na pot!“ In res je slišal zopet isti glas. — Drugo jutro pa se napravi proti tistemu kraju, kjer se mu je zdélo, da je velel luciferju poklekniti. Šel je in šel ter sled-

njič res prišel v tisti gozd. — Že od daleč je videl nekak štor, ves porasel z mahom, ki je imel podobno sključenega človeka. „Morda bo tó?“ — misli si ter se mu približa.

Ko pride do njega, oglasi se iz štora neki slabo doneč in onemogel glas: „Vendar si prišel!“

„Dà, prišel sem, u s t a n i!“ — dé mu. Štor se zgrudi na tlá, a iz štora izleti bel golobček ter se dvigne naravnost proti nebesom.

Takó se je izveličal po dolgoletni ostrí pokori celó l u c i f e r s a m. Hudiči v peklu so od tistikrat brez poglavarja: zató pa rogovilijo sedáj po svetu brez skrbi ter zapeljujejo nedolžne ljudi.

3. Micika, ali si bila v kamrici?

(Kobarid).

Neka oče in mati sta imela toliko otrok, da nista mogla dobiti niti krstnih botrov več. In poleg tega sta bila še zeló uboga. Prigodi se, da mu dá dobrotni Bog še jednega otroka: bila je deklica. Oče pa leta od soseda do soseda, da bi izprosil botrov svojemu otroku, — a vsakdo mu odreče. Kakor divji od silne žalosti zleti ven na prosto ter

sede na kamen poleg neke vodice ter joče in — moli. Ko se pa zdrami ter pogleda okrog sebe, zapazi pri studentu neko lepo gospó, ki je bila sama Devica Marija.

Le - tá nepoznana gospa ga ogovori: „Kaj zdihuješ, zakaj jočeš, dobri mož?“

„Ah, kaj bi ne jokal, kaj bi ne zdihoval“, — odgovori jej žalostni mož — „ker mi daje ljubi Bog toliko otrok, da jih niti okrstiti ne morem! Kogarkoli sem uprašal in prosil, da bi okrstil novorojeno mojo deklico, vsakdo mi je odrekel! Bodi potoženo Gospodu Bogú!“

„Nikar ne žaluj, dobri prijatelj!“ — odvrne mu tuja gospa — „jo okrstim pa jaz. Ali vedi: danes s e d e m let pripelji jo k temu - le studentu; vzamem in izredim jo jaz, kakor svojo lastno hčer!“

Kedó bi bil tega bolj vesel, kakor naš mož, ki bi oddal lahko še marsikakega otroka in še bi se mu kar nič ne poznalo?! Neznana gospa pa je šla z njim, okrstila novorojeno dete po želji starišev na imé M a r i j a, obdarila prav bogato stariše ter odšla z opomnjo: naj jo čez sedem let prav gotovo pripeljejo k oni vodici!

Micika — takó so jo zvali vedno — pa je kaj hitro rastla; razvijal se jej je tudi um, da so se vsi čudili njeni bistroumnosti. Oni dar pa, katerega jim je dala neznana gospa na dan krsta, donesel jim je k hiši obilo blagoslova. Imovina jim začne naraščati, da sami niso vedeli kakó. V

sedmih letih so jih šteli že k najpremožnišim v vasi. Bilo je uprav na sedemletno obletnico Micikinega krsta. Oče je oral s težkim parom volov veliko njivo. Ko se pa utrudi, sede na oralo ter premišljuje svojo prečudno usodo. Domisli se svoje botre, neznane gospe, ki ga je takó osrečila, — domisli se tudi njenega povelja. Pa, saj bo kmali sedem let, če niso že pretekla? Šteje, — — in glej čudo! — danes je določena sedemletna obletnica!

Hitro teče domú, preobleče in nališpa svojo Miciko ter jo pelje k oni vodici, kjer jej je dobil pred sedmimi leti takó bogato krstno botro. Botra pa jo je že pričakovala in močno se je razveselila prezale Micike. Obdarila je očeta, kateremu je zagotovila: da ne bode slabo Miciki v njenem gradu. Oče se je vrnil domú, a neznana gospa pelje Miciko v prekrasen grad. Tam sta živele toliko let, dokler ni postala Micika dozorelo deklé.

Nekega dne reče gospa Miciki: „Jaz moram za nekaj časa oditi. Le pridno delaj, da boš imela „balo“ bogatejšo! Vse sobe čisti skrbno, le v o n o zadnjo ne smeš pogledati! Zunaj v omarici pa bodeš imela jedila vedno pripravljena!“

Gospa odide. Micika je kaj marljivo izdelovala svojo „balo“, čistila sobe, a v prepovedano se ni upala pogledati. Nekega dne pa si misli: „Kaj neki more biti v oni sobi, da bi jaz ne smela videti?!“ Počela jo je mučiti prava ženska radovednost, da slednjič nekega dne plaho in le malce

odpré ter pokuka v prepovedano sobo. Kakó pa se prestraši, ko zapazi znano svojo dobrotnico: da umiva nogé „usmiljen'mu Jež'su“. Hitro zapré ter se vrne; mislila si je, da je gospa ni videla.

Za tri dni pa se vrne ona gospa. Upraša jo: „Micika, ali si bila v kamrici?“ „Oj ne!“ — zlagala je Micika, kar je silno raztužilo veliko njeno dobrotnico. Vendar je ni še kaznovala, kazen je odložila na poznejše čase.

Po previdnosti božji začne zahajati v ta grad tudi neki bogaboječ grof. Zaljubil se je v Miciko in ona v njega takó, da so obhajali pozneje brez vseh ovir njiju poroko. Grof je odpeljal Miciko v svoj grad: gospa jo je bogato obdarila. Uprašala jo je pa zopet: „Micika, ali si bila v kamrici?“ — „Gospa, nisem bila!“ — zavrne jo Micika. Micika odide z grofom, a gospa je ostala v gradu svojem, češ: „že pridem časih k vama vasovat“.

Primeri pa se, da je moral grof na vojsko prav v času, ko so pričakovali v gradu veselo novost: da ugleda luč svetá nov član grofovske rodbine. Ko je bil grof na vojski, povila mu je žena krepkega fantiča. Poseti jo tudi gospa — in mi vemo, da je bila ta gospa Marija Devica sama, — ki jo upraša: „Povej mi, ljuba Micika: ali si bila v kamrici?“ — „Oh, nisem bila ne!“ — odgovori ji Micika. Ko pa Micika zaspi, vzame ji navidezna gospa porojenega fantiča, namaže Miciko okoli ust s krvjó ter odide. Drugega dne pa so se vsi pre-

strašili, ker otroka ni bilo nikjer, a Micika je bila vsa krvava okoli ust. Mati grofica pa je pisala svojemu sinu: „Preljubi sin! Mesto žene si nam pripeljal na dom neko žival, ki je otroke. Povila ti je zalega fantiča, — a pojedla ga je!“ Se vé, da grof ni verjel svoji materi.

Prigodi pa se, da je dobila Micika zopet jednega dečka, ko moža tudi ni bilo doma. Poseti jo gospa, ki jo upraša: „Micika, ali si bila v kamrici?“ In zopet je tajila! Marija Devica pa ji odvzame po noči tudi tega fantiča, a njo namaže s krvjó. Stara grofica pa je zopet pisala svojemu sinu prestrašno novico: da je žena pojedla porojenega otroka. Grof pa tudi sedaj ni hotel in ni mogel verjeti tej novici.

Marija Devica pa je odlašala s kaznijo za laž. Hotela je še enkrat poskusiti, morda pové resnico; če pa ne pové, potem naj se kaznuje. Ob letu je imela še jednega sinčka, — a prigodilo se je vse do pičice prav takó, kakor prejšnji dve leti. Grof, njen mož, pa se je počel togotiti, ker verjel je svoji materi. Dejal je: „Dovoljujem, da storite ž njo, kar in kakor vas je volja!“

Mati grofica pa si izmisli tako-le kazen: se-zida naj se „frnaža“ (kjer žgó apno in opeke. Pis.), a Miciko naj vržejo v ogenj, ko bo v „frnaži“ najlepše plapolalo. Zgodi se.

Micika je prosila, tugovala, rotila se, da je nedolžna, — a vse zaman. Že jo pograbijo ter z

visokega vržejo v ognjeno žrelo. V tem trenutku pa ji zakliče Marija Devica: „Micika, ali si bila v kamrici?“ — „Oh, dà, dà bila sem!“ — vzdihne Micika. Kar jo Marija Devica vjame ter odnese v krasen grad v temnem gozdu, kjer je zapazila tudi vse tri svoje otroke. Najstarši je že letal okoli ter bil jako živ deček. Marija Devica jo je pokregala, da je še-le tedaj povedala resnico, ko je letela že v ognjeno žrelo. Grof in sploh vsi pa so mislili, da je zgorela v velikanskem ognju.

Micika je živela s svojimi otroci v tistem gradu, njen mož pa je žalosten in potrt lovil divjačino po gozdu. Někđaj pride s svojimi tovariši blizu prebivališča svoje žene, kjer ga zapazijo — dečki, njegovi sinovi, ki tekó povedat materi, da so videli neke čudne živali, ki so skoro kakor človek, a vendar niso človek. Dečki namreč niso še videli — mož. Lovci pridejo do hiše in Micika je koj spoznala svojega moža. Vendar molči ter jim postreže z jedjó in pijačo. Grof pa je bil silno utrujen; zató leže na klop, da bi malo podremal. Ko pa na lahko začumi, omrtví mu roka ter pade doli na tlà. Micika pa dé staršemu sinčku: „Pojdi, pojdi in popravi tatu roko!“ Grof je razumel te besede, poskoči na noge, objame svojo ženo, poljubuje brez konca in kraja svoje sinčke ter jih pelje na svoj dom, kjer čudečim se grajščakom pripoveduje prečudne svoje dogodbe. Čudili so se! In kdo bi se ne čudil?!

Marija Devica pa se jimá ni prikazala nikoli več. Živela sta srečno in veselo.

4. Tri vrane. *)

(Kobarid).

Neki grof je imel jednega samega sina. Zató pa ga je skrbno varoval, previdno vzrejal, a nikoli ga ni pustil iz svojega gradu. Sinu je bilo že dvajset let; vzrastel je lep, krepak in zdrav mladenič, a ni še bil prestopil praga rojstnemu gradu.

Velika gospođa se kaj rada kratkočasi z lovom. Nekoč povabi oče mladega grofa veliko imenitnih lovcev na velik lov v grofovskih šumah (gozdih). Mladi grof hoče tudi z njimi; a oče mu ne dovoli, boje se za svojega jedinca. Ko pa prosi za grofiča tudi stara mati, dovolé mu. Grofič gre ves vesel z ostalimi lovci. Divjačine je bilo prepolno, — in lovci so imeli opravila in lovske zabave dovolj ter niso pazili na mladega grofa. Grofič je zaostal za lovci; hotel jih je potem doteči, a krenil je, uprav nasprotnim pôtem ter zalezal čedalje bolj v temni gozd. Ko pa prihajajo lovci pod večer v razsvetljeni grad, grofiča ni bilo nikjer. Vsakdo je mislil, da je mladi grof pri kakem drugem

*) Prim. „Kres“ V. 462: Coprnica v šumi (Varaždin).

lovskem oddelku, kakor sta mislila Marija in sv. Jožef, ko sta pustila v templju dvanajstletnega Jezuščka. Grof pa se je vsled tega takó razžalostil in raztogotil, da zaukaže: naj zazidajo staro mater v omaro, le glavo naj jej pusté slobodno, da bo mogla jesti; kedór pa pojde mimo, naj jej „pljune“ v obraz, in tó dokler ne dobé izgubljenega jedinca, kajti ona je prosila za mladega grofa; sicer ga ne bi bili pustili tudi sedaj ne, in grofič se ne bi izgubil v temni šumi.

Grofič pa je blodil po gozdu do temne noči. Mesto da bi se bližal svojemu domu, oddaljeval se je čedalje bolj, ker ni poznal okolice domačega gradu. V gozdu ga zalóti temna noč. Z velikim trudom prileze na neko smreko, da bi videl z one visine morebiti kako luč in bi prišel potem vsaj k ljudem. Res, tam v daljavi zapazí neko razsvetljavo; spleza s smreke ter se napoti proti onemu kraju. Pride tja, — in vsprejmejo ga še dosti prijazno. V onem gradu pa so stanovali samo: oče, mati in tri zale hčere; a bili so coprniki, ki so hlepeli po človeški krvi. Stara coprnica bi rada umorila tudi našega grofiča. Zató mu dá leseno sekiro ter mu zaukaže, da mora poséči do večera neki gozdič, a les zložiti v lepe „tase“. Grofič vzame sekiro in gré v gozd. Tam se usede na neki štor ter jame jokati. O poludne mu prinese starša hči južino; a ko vidi, da ni posekal niti jednega debla, reče mu: „Kakó je tó, da nisi opravil še ničesar!“ — in pogledovala ga je silno zaljubljeno.

Grofič pa dé: „Jaz sem bogatega grofa jedini sin; delal nisem še nobenega takega dela. In, moj Bog, kakó naj dovršim takó velikansko opravilo z leseno sekiro?!“ Mlada coprnica pa mu reče: „Če mi obljubiš, da vzameš mene, opravim jaz vse za te, in rešim te iz naše hiše pa te popeljem na tvoj dom!“ Z velikim zaupanjem obrne grofič v njo svoje oči, — in ker je bila silno lepa, oblubi jej prav od srca. Ona zasučé na roki neki prstan; in nastal je strašan polom, a les se je razvrstil v velike „tase“. Hči otide vesela domu. Na večer pride domov tudi mladi grof ter pové stari coprnici: da je opravil naročeno delo. Coprnica pa se je jezila, da ni s m e l a umoriti mladega grofa. Drugega dne mu dá leseno lopato in lesen „pikon“ ter mu veli: da izkoplje jezerce, v katerem naj mrgoli vse polno rac. Grofič gré, sede na neki štor, kjer ga zopet dobi starša hči. Tudi danes jej mora oblubiti, da jo vzame za ženo; — na kar ona zasučé prstan, in pred njima se je razprostiralo krasno jezerce, v katerem je plavalo neštivilno rac.

Coprnica pa se je jezila ta dan še bolj in si mislila: „Čakaj le, jutri pa gotovo ne opraviš!“ Tretjega dne mu dá konje in leseno oralo ter mu reče: „Pojdi, razorji ono njivo, obsej jo in požanji ter pripelji domu že čisto žito!“ Mladi grof gré sicer na polje, a sede na plug ter začne hudó jokati. O poludne mu prinese južino starša hči, ter mu reče: „Če mi trdno obljubiš, da me ti vzameš

za svojo pravo ženo, takó storiva koj hudi moji materi po volji!“ Mladi grof pa jej je prisegel večno zvestobo. Mlada coprnica zasúče prstan, in koj je bilo delo opravljeno. Ona pa mu govori: „Veš, mati ti ne smé dati nobene naloge več, ker si vse tri rešil; dati ti mora pa jedno hčer za ženo. Ko prideš domu, stale bomo vse tri sestre, kakor črne vrane, na neki palici. Le glej, da zadeneš mene, sicer gorjé tebi! Da se pa boš vedel kakó ravnati, pazi na tačice: tista, ki s tačico malo pogrebe, tista bom jaz, — v tisto pokaži!“ Kakor je govorila, takó se je zgodilo. Pazil jim je dobro na noge. Coprnica mu reče: „Ker si mi takó dobro služil, dam ti jedno hčer, a izbrati si jo moraš sam! Izberi si!“ Jedna vrana zgane z nožico, — in v tó pokaže mladi grof. Vrane se spremené zopet v zale deklice; a najstarša zleti grofiču kar v naročje, poljubi ga in objame ter pravi: „Oj, ljubi moj, kakó sem jaz srečna; — kakó pa si srečen tudi ti, da si me zadél, sicer bi te mati usmrtila!“

Mati pa se je srdila in sklenila je v srcu svojem, da se maščuje. V zakonski sobi izreže v stropu veliko luknjo in pritrdi nad njo mliniski kamen, da oba usmrti na jeden mah.

Hči pa je izvohala le-tá namen svoje matere. Ko so šli že vsi k počitku, zapové štirim voglom odmenjene spalnice: da govore mesto nje. V hiši pa so imeli dva para brezpetnikov (-pantofelj-), s katerimi se je stopilo vsak pot

celih sedem milj daleč. Pograbitá vsak jeden par teh čudodejnih brezpetnikov ter se napotita z brzimi koraki proti gradu mladega grofa.

Stara coprница pa je komaj čakala, da bi mladi par zaspal. Čakala je dolgo. Ko pa ne čuti v spalnici nikakega šuma, uprašá, da bi se namreč bolj prepričala: „Ali že spita?“ — „O, ne še!“ — odgovori prvi vogel. Coprnica čaka nekaj časa, pa zopet uprašá: „Ali že spita?“ — „Kmalu, kmalu!“ — oglasi se drugi vogel. „To je pa že presila; še sedaj ne spita!“ — misli si stara. Uprašá tretjič; a tu se oglasi tretji vogel: „Saj že čumiva!“ Coprnica se je jezila, da bi spustila kar sedaj mlinski kamen, ki bi ju zmel na drobne kosce. Vendar še počaka nekaj trenotkov ter potem uprašá: „No, ali še ne spita?!“ — „Hoooj! kje sta že!“ — oglasi se četrti vogel.

Morete si pač misliti, kakó se je jezila stara coprница, da sta mlada ušla osveti (maščevanju) njeni. Da bi ju pa morebiti še dobila v svoje kremplje, reče svojemu možu: „Obuj pantofeljčke, obuj, ter teči za njima, da jima izpijem kri!“ Pokorni mož pa ni mogel dobiti nikjer zaželenih brezpetnikov. Na tó mu veli coprница: „Spremenim te v črnega vrana! Zléti za njima in pritiraj ju nazaj!“ Vran zleti za njunim sledom.

Mladi se je zdelo, da bi utegnila mati poslati koga za njima. Zató reče svojemu ženinu: „Poglej, če gre kedó za nama!“ — „Dà, nekega vrana

vidim!" — odgovori jej grof. „Oh, to je moj oče! Spremeni se ti v grmič, a jaz bom lepa rožica v njem!" — dejala je ona. Vran prileti do grmiča, a tu izgubi sled ter se vrne domu. Žena ga upraša, da-li ju je dotekel? On pa jej pové, da je izgubil sled pri nekem grmiču, v katerem je rastla lepa rožica. Na to zarohni coprnicca: „Uuuf, mevše! Utrgal bi bil rožico in grmič bi šel sam za teboj! Le hitro vrni se ter stori, kakor sem rekla!"

Mlada coprnicca dé v drugič grofiču: „Oglej se, če morebiti ne gre kedó za nama!" Grof pa jej pové, da vidi zopet tistega vrana. Ona pa pravi: „Zopet nama sledi oče moj! Gorje nama, če naju ulovi. Spremeni se ti v cerkvico, jaz pa se spremenim v mašnika, ki bo v njej maševal!" Spremenila sta se. Vran prileti do cerkvice, a tu izgubi sled ter se vrne. Svoji ženi doma pa pové, da je sledil do neke cerkvice, kjer je mašnik maševal, a tam se je moral vrniti. Coprnica pa je bila strašno razjarjena! Otepla bi ga bila, da se ni umaknil. Dejala je: „Zadél bi bil mašnika na ramo, — in cerkvica bi šla sama za teboj!" Na tó pa se napravi sama ter zleti za ubežnikoma.

Ona dva pa sta bila že blizu domačega gradu. Mlada coprnicca reče grofu: „Poglej, če ne gré kaj za nama, poglej!" Mladi grof se ogledne ter dé: „Vidim neko v r a n o, ki naju sledi!" Ona pa mu govori malo prestrašena: „To je moja mati! Sedaj nama bo teže! Spremeni se ti v jezerce, a jaz v

račico, ki bo plavala po njem!" Spremenita se. Vrana prileti do jezerca ter upije daleč tam plava-joči račici: „Pridi, hčerka moja, pridi! prinesla sem ti „gvant' c“. Oj pridi, pridi: biri, biri, biri!“ Račica pa je le plavala in ni se zmenila za vabljive besede svoje matere. Vrana se vrne; — in onadva sta bila rešena.

Prideta do grada. Mlada coprnica reče svojemu zaročniku: „Sedaj pa pojdi sam k svojim starišem; a povem ti: ti p o z a b i š n a m e!“ — „Oj, ne, ne, ne pozabim nikoli, ker mnogokrat si me rešila gotove smrti! Starišem svojim povem vse svoje dogodbe; povem jim, kakó si me ti reševala, — in gotovo mi dovolijo, da te popeljem v rojstni grad kot prihodnjo svojo ženico!“ Takó jej je odgovoril mladi grof ter odšel v grad.

Oj, káko veselje je zavladalo v gradu. Dohajali so znanci in prijatelji, da vidijo mladega grofa. Oče njegov pa je prirejal velike gostije, ker: sinú je izgubil, a povrnil se je k svojemu očetu. Staro mater pa so rešili iz omare. In kakó je govorila resnico ona mlada, a tudi zala coprnica: Mladi grof p o z a b i l j e „ščinoma“ na njo v šumnem gradu!

Coprnica pa je vedela tó že prej in ni mu zamerila, ker takó je moralo priti. Znala pa si je pomóci. Vzame košek najlepših jabolk ter jih nese v grad na prodaj; ustavi se na dvorišču, kjer so jo zapazile grajske dekle. Dekle pa povejo grajskim

gospodarjem, da prodaja doli na dvorišču neka prekrasna ženska takó lepa jabelka, kakeršnih one niso videle vse svoje žive dni. Vsi gostje prihité na okna, da vidijo le-ta jabelka in pa prekrasno njih prodajalko.

Ko pa jo zagleda mladi grof, prebledi ter se domisli prečudnega svojega življenja, svoje rešiteljice, njenih besed in svoje — obljube. Hitro razodene starišem svoje življenje — in obljube, na kar mu oni dovolé, da pokliče v grad zalo prodajalko. Vsi gostje so se čudili redki njeni krasoti, a še bolj čudni usodi, ki je oba preganjala.

Čez nekaj tednov so praznovali v gradu imeniten dan: mladi grof se je poročil z ono „coprnico“, ki pa zarad tega ni bila morda kaj drugačna od drugih deklet. Bil je to srečen par, da je dandanašnji malo takih. Imela sta mnogo otrok, a coprnik ni bil nihče več.

5. Zlatolasi trojčki.

(Livek). *)

V starih časih je živel grof, ki se je šel ženit v bližnje imenitno mesto. Ko je šel po mestu, je zapazil na nekem oknu tri mlade in krasne deklice, ki so se mu prijazno nasmehavale in mu

*) Livek, selo blizu Kobarida.

namigavale, da bi šel gori k njim, kar grof tudi stori. Najstarša sestra mu pravi: „Če vzameš mene, napredem ti toliko preje, da bodo vse tvoje omare polne“. Srednja mu dé: „Če vzameš mene, natkém ti toliko platna, da bodo vse tvoje omare polne“. Najmlajša pa pravi: „Če vzameš mene, imela bom tri otroke, ki bodo imeli zlate lase“. Ker je bila najmlajša sestra ob enem tudi najprijetniša in mu je obljubila tudi najljubši dar, zato se odloči za najmlajšo sestro. — Čez tri tedne je bila poroka. Mati mladega grofa pa ni bila nič kaj vesela mlade neveste, ker se je še sama zdela, da je mlada, in se jej ni nič kaj ljubilo, biti kmalu že stara mati. Pogledovala jo je vedno le z belim očesom**), kar je močno bolelo mlado in ljubeznivo grofico.

Primerilo pa se je, da je moral mladi grof na vojsko***) V tem času mu je povila mlada grofica trojčke, dva dečka in jedno deklico, ki so imeli zlate lase. Staro grofico je to strašno jezilo. Pisala je sinu: da mu je žena povila tri p s é ter ga hudobno uprašala: „kaj neki naj storiš z njimi in z materjo, ki rodi takó strašna in nečloveška bitja?“ Sin je bil zeló žalosten na to hudobno laž, vendar je pisal materi: da je treba rediti vse, kar je Bog dal, dokler ne pride on domov; hoče se sam prepričati in videti, kaj je in

**) Z „belim očesom“ pogledovati pomeni: z jeznim, srditim očesom. Pis.

***) Na vojsko = v vojno. Pis.

kaj mu bo storiti. Hudobna mati pa je pre naredila sinovo pismo, da se je bralo: „Ugonobite zárod in mater!“

Stara grofica na to ukaže, da zazidajo nesrečno mlado grofico kar živo pod l i j a k. Krasne, zlatolase trojčke pa dene v neko „škatlo“ ter veli dekli, da jih vrže na neko vodo. Škatla je priplavala do nekega mlinskega jeza, kjer jo je ugledal in vzel z vode oni mlinar. Ko mlinar škatlo odpré in vidi tri zlatolaske, ki so se mu takó mило smehljali, dé svoji ženi: „Nesi jih na dom; jih bomo redili!“ In res so jih redili in to celó skrbno redili; kajti strigli so jim zlate lasé, ki so zeló hitro rastli, in prodajali so jih, da so skupili za nje že velik zaboj denarjev.

In takó so se zlatolaski vzgojili in vzrastli pri mlinarju. Pravi mlinarjevi otroci pa so jih zmirjali in jim govorili: „Niste naši, niste naši!“

„No, če nismo vaši, pa gremo od tod ter si poiščemo svoj dom!“ — dejali so razžaljeni trojčki.

Mlinarju ni bilo ljubo, da bi zlatolaski zapustili njegov dom; zató jim je prigovarjal na vso moč, da bi še ostali. Ker pa zlatolaski niso hoteli ostati, pelje jih k tistemu zaboju polnemu zlatá ter jim reče: „Glejte, ves ta denar sem skupil za vaše lasé; vzemite, kolikor hočete in kolikor morete in pojdite v božjem imenu!“

Zlatolaski so res vzeli nekaj denarja ter se napotili naravnost v svoje rodno mesto. Nasproti

očetovskemu gradu je bilo prazno lepo stanovanje, za katero so se pogodili. Takrat so bili že jako odrasli; dečka sta bila že krepka in zala mladeniča, deklica pa se je razvila in razevela v neizmerno krasno devojko. Vsako jutro si je razčesavala zlate kodre tam pri oknu, kjer jo je zapazil tudi stari grof iz nasproti stoječega gradu:

Stari grof je dejal svoji ženi, znani nam hudobni stari grofici: „Glej, glej! kakó krasna deva biva tam na oni strani. Ali si videla, da ima zlate kodre?“

Hudobna starka pa mu dé vsa razkačena: „Viž ga, starca, viž; če jaz umrjem, še ženil bi se! Pojdi gori do nje ter jej reci: Lepa si, mlada si; a da imaš še zlato jabelko, bila bi gotovo najkrasnejša deva na svetu“.

In res jej je stari grof povedal, kakor mu je velela njegova žena. Zlatolaska je bila radi tega zelo žalostna. Povedala je tudi svojima bratcema, kar jej je rekel stari grof. Brata pa jo tolažita: „Ne žalosti se, mila sestrica; če je tako zlato jabelko le kje na svetu, dobiva ga gotovo!“ In šla sta po svetu.

Nekega dne sta prišla do jedne gostilne, kjer sta zvedela: da stantuje v bližnjem gozdu neka strašna kača, ki ima na glavi nekako zlato jabelko od samega suhega zlatá. Zvedela sta tudi, da je poskušal že marsikdo svojo srečo: da bi jej vzel tisto zlato jabelko; a do tedaj je kača umorila

vsakega takega zaslepljenega predrzneža. — Ona dva pa vzameta neko kolo ter se napotita proti naznačenemu gozdu. Ko ju zapazi tista strašna kača, zapodi se proti njima, da bi ju raztrgala, kakor je že tisoče ljudij pred njima. Ko je bila že blizu njiju, zakrožita doli po hribu tisto kolo. Kača si je mislila, da jej je odletelo njeno zlato jabelko; zato jo udere doli po hribu za tistim kolesom. Ko je drvila doli po hribu na vso moč za tistim kolesom, padlo jej je tisto zlato jabelko v resnici z glave, česar pa kača ni zapazila. Mislila si je, da je njeno jabelko že daleč doli v dolini. — Srečna brata pa jabelko pograbita in je neseta domú ljubljeni sestrici, da bi jo utolažila.

Zlatolaska je nastavila zlato jabelko na okno; in zopet je razčesavala zlate kodre svoje pri oknu ter prepevala krasne pesmi, da je vzbudila tembolj pozornost starega grofa. Njegov sin, oče naših zlatolaskov, jo je tudi videl; a njemu se ni omilila na svetu nobena ženska več.

Stari grof dé svoji ženi: „Glej, glej! krasno in veselo devo tam nasproti. Ali si videla, da ima tudi tisto zlato jabelko, kakoršnega si ti omenjala?“

„Hm! vem, da bi se ti oženil, kakor hitro bi mene odnesli v krtovo kraljestvo. Pojdi tja k njej ter jej reci: „Lepa si, mlada si; zlate lasé imaš in zlato jabelko; a da imaš še tistega ptiča, ki sam govori, bila bi gotovo najzaljša mladenka pod solncem!“

Stari grof, bedast kakor je bil, pa se ni o-
botavljal mnogo: šel je ter povedal zali devi mne-
nje svoje hudobne in brezzobe babure*).

Zlatolaska je bila hudo žalostna. Mislila si
je: „Na, tu imam! Mislila sem, Bog vé kaj imam;
še-le zdaj vem, da nič nimam“.

Brata jo tolažita: „Ne žalosti se, mila se-
strica: če je tak ptič le kje na svetu, dobiva ga
gotovo!“ In šla sta že drugič po svetu.

Prišla sta zopet do neke gostilne, kjer so se
pomenkovali o nekem prečudnem in strašnem ptiču,
ki s a m govori, ugonobil pa je že silno mnogo
ljudij, ker so ga hoteli uloviti. Zlatolasa brata sta
se tega zelo razveselila. Kupila sta neko veliko
ptičnico, bolj kurniku podobno, in jedno zrcalo,
katere sta dala v kurnik, — in napotila sta se na
goro, kjer je bival tisti ptič. — Ptič je zagledal v
zrcalu še jednega sebi podobnega tovariša: zapodi
se proti njemu in zleze takó v tičnico, katero
brata hitro zapreta. Ko ptič vidi, da je prevarjen,
reče jima: „Vidva sta bolj pametna, nego vsi
tisti, ki so bili do sedaj prišli mene lovit. Utrgajta
mi v repu jednò pero ter pomazita okoli ust vse
tiste nesrečne lovce, ki mrtvi leže po gori; zopet
oživé!“ Brata storita takó, kakor jima je rekel ptič,
in kmalu sta se vrnila z mogočnim in veselim
spremstvom z nevarnega lova. — Ptiča sta nesla

*) Babura je zaničljiveje nego baba in znači: grda,
stara, zlobna ženska (baba). Pis.

domu in utolažila takó žalujočo zlatolaso sestríco. Déla ga je na jedno okno, kjer je govoril in uganjal raznovrstne burke; ona pa je vsako jutro zopet stala pri oknu, razčesávala si zlate kodre, prepevala vésele pesmi, ali pa se pogovarjala s ptičem, ki jo je imel zeló rad.

Stari grof je dejal svoji ženi: „Glej, glej! kakó krasno in veselo mladico imamo tam nasproti: zlate lasé ima, zlato jabelko in ptiča, ki govori, kakor človek!“

Ona pa dé: „Res je, lepa je, mlada je, ima zlate lasé, zlato jabelko in ptiča, ki sam govori; a da bi še imela tisto vodo, ki sama pleše, potem bi bila pa res najkrasnejše deklé pod nebom!“ Ko je stari grof zlatolaski povedal, česa še nima, bila je ta zopet močno žalostna. Zdajci pa se oglasi ptič in reče bratoma: „Pojdita gori na tisto goro, kjer sta ulovila mene, in prideta do nekega nemirnega studenca. Ondi stopita v ladjico, pojdita na sredo vode in „kalence“ *) metajta v vodo. Kedar se voda umiri, takrat še-le zajemita, — sicer vaju voda lahko požré, kakor je že požrla mnogo njih“. Šla sta brata in prišla do tistega studenca.

Ko sta metala v vodo kalence, ni se hotela voda pomiriti. Kar prileti neki golobček, vzame jima steklenico ter zajame plesoče vode: v tistem trenotku se je studenec popolnoma pomiril in —

*) Razcepljena, že za kurjavo pripravljena polena. Pis.

izginil, ona pa sta šla zmagonosno in veselo proti domu.

Sestra je bila zopet vesela. Na jednom oknu je imela ptiča, s katerim se je pogovarjala, na drugem zlato jabelko in na tretjem polno steklenico tiste vode, ki je sama plesala. In zopet je razčesavala pri oknu zlate kodre, in zopet se je razlegal glas veselih njenih pesmi na daleč okrog. — Stari grof pa je dejal svoji ženi: „No, sedaj pa ima vse, kaj ne? Le poglej jo, kakó je zala, kakó krasno razpleta zlate svoje lasce. In pa te njene pesmi?! Na oknu pa ima vse ono, česar si jej ti želela! Reci, ali ni najkrasnejša stvar na svetu?“ In hudobna starka mu ni vedela kaj odgovoriti.

Ptič pa je dejal priljubljeni Zlatolaski: „Jutri vas povabi stari grof na kosilo. Ko te povabi, uprašaj ga: da-li hočeš nesti s seboj tudi te svoje „k o m e d i j e“. Pri kosilu bodo pripovedovali vsak svojo povest o svojem življenju. Ko pa pride vrsta na tebe, brani se, ne zini ničesar; tedaj se ponudim pa jaz, da povem povest o tvojem življenju“.

In res je prišel stari grof vabit na kosilo te tri krasne zlatolaskice. Ko je povabil milo Zlatolasko, dejala mu je: „Hočem li prinesti s seboj tudi te le svoje „komedije“, da se malce razveselimo?“

Grof pa jej odgovori: „No, kaj pak, to se umeje! tega si najbolj želim!“

Ko so bili pri kosilu, so si pripovedovali razne povesti in čudne dogodbe iz svojega življenja. Ko bi pa imela povedati kako povest naša Zlatolaska, a se tā le brani na vso moč, oglasi se ptič ter pové vso prečudno povest o nesrečnih trojčkih, o še bolj nesrečni njihovi materi in o neizmerni hudobiji stare grofice. Vsi so se neizrečeno čudili. Stara mati je od strahu in jeze koprnela; oče naših trojčkov pa ni vedel, kaj naj bi počel od samega veselja in ob enem tudi od žalosti zaradi velike svoje nesreče, katere je bila kriva jedino le neizrekljiva hudobnost njegove matere. Ptič pa nadaljuje: „Da mi pa boste verjeli in da se popolnoma prepričate, da imate pred seboj svojo lastno izgubljeno krv: vzdignite lijak in rešite nesrečno mater njihovo, ki še živi. Govoriti hoče le še s svojim možem in z otroci, potem umré“.

Ko vzdignejo lijak in odgrebejo zid, rešijo nesrečno — še vedno zalo grofico, kateri pa so bili življenja trenotki šteti. Predno pa je zatisnila za vedno svoje oči, uprašali so jo: kako kazen prisodi hudobni tašči? Ona pa je dejala: „Jaz jej odpuščam: sodite jo vi!“ — in je umrla. Tu pa se oglasi ptič, ki pravi: „Če hočete ubogati pameten svet, denite jo v sod, v kateri ubijte dolgih žrebljev — ter zapodite ga doli s tiste visoke gore, kjer sta vaša vrla sinova mene ujela; drugega ni vredna!“ Vsi so bili jedne misli: da hudobna

stara grofinja res ne zasluži boljšega; in storili so, kakor jim je svetoval ptič. — Vsi ostali pa so še dolgo časa živeli skupaj srečno in veselo.

6. Oče in sinova mašnika.

(Kobarid).

Nekdaj se je oženil bogat mladenič z neko mlado, zdravo in bogato deklico. Drugega dne po poroki pa se stehta in vidi, da je za cela dva funta loži v jednom samem dnevu zakonskega stanū. „Hentajte, ta je lepa!“ misli si; — „če pojde takó naprej, kakor sem začel, takó pojdem kmalu v krtovo kraljestvo. Še raje pa naj Šent pozoblje vse babe: živel bi vendar le rad še nekaj let, zató moram iti po svetu!“ In res, koj drugega dne se napoti križem v svet, da si poišče kako primerno službo. Ženi je zapustil vse svoje imetje in zakonski blagoslov. . . .

Prehodil je že mnogo svetá, no nikjer se ni mogel več časa ustaviti na enem mestu. Na vse zadnje je prišel celó pred peklensko kraljestvo. On pa ni vedel, da stoji pred peklom, ker pred sabo je videl le velikansko in lepo palačo. Iz palače mu stopi naproti bogato oblečen gospod, ki je bil lu-

cifer sam. „Kaj bi rad, trudni prijatelj?“ popraša ga prijazno hudič. „Službe iščem“, odgovori popotnik. „Pri meni je dela in jela zadosti!“ govori hudič; „glej, kar v to peč bodeš mešal z ono-le železno lopato; jedel in pil bodeš, kar in kolikor se ti bode ljubilo, konečno pa dobiš še lepo plačilo v zlatu. Mešati pa moraš dobro, zapomni si!“ — „Hohooo! ne bojte se ne!“ nasmeje se naš popotnik! — „mešati pa bodem že znal, saj sem bil v pekarnici od kar sem živ“. In bil je res mož-beseda. Celih petindvajset let služil je hudiču — no on tega ni vedel! — mešal in premetaval je polena v peči takó hrabro, da ga je bil hudič neizmerno vesel.

Po petindvajsetih letih svoje peklenske službe pa zasliši nekega dne glas iz peči: „Oh „kompari“ (boter), imejte malo usmiljenja z nami! Vi res strašno mešate, da trpé in pokajo žareče naše kosti. Imejte usmiljenje!“

Kakó se prestraši teh besed. Spoznal je, da je že petindvajset let potikal in služil v samem peklu; spoznal je pa tudi, da je njegova botra pogubljena in celó on jej je pomagal trpeti. Ko sreča zvečer svojega gospoda-hudiča, reče mu: „Nasitil sem se že takega službovanja, ker že petindvajset let služim vam vestno in pošteno. Rad bi šel domov; izplačajte mi moj zaslužek, kakor ste mi obljubili!“ — „Zares žal mi je za te, zvesti hlapec!“ nagovori ga hudič; „vendar nočem ti kratiti ve-

selja, dasi ne dobim nikoli več takó pridnega hlapca. Tu imaš dve mošni zlatov, katere si zaslužil vestno in pošteno. Ker si mi pa takó vestno služil, dam ti še več, — poslušaj in vrši te moje nauke: Kar imaš storiti danes, odloži na jutri; velike ceste in velike gostilnice ne ogibaj se nikoli!*

Vesel je bil zasluženega zlata, še bolj pa naukov, katere hoče vršiti, naj se zgodi volja božja. Zató se napoti vedno po veliki cesti proti svojemu rojstnemu kraju. Med potom ga doteče neki tujec. Ko prideta do neke stranske poti, vabi ga tujec, naj bi šla na bližnico po tisti stranski stezi: „Aaa! jaz ne grem“, dé naš znanec, spomnivši se hudičevih naukov. Kako pa se začudi, ko izvé v bližnjem mestu, da so na oni bližnici tolovaji ubili in oropali nekega popotnika, gotovo tistega tujca, ki je vabil tudi njega na tisto pot. „Hentajte, ali sem dobro storil, da sem ubogal!“ misli si naš popotnik.

V nekem mestu so ga vabili, da bi se ustavil v neki manjši gostilnici, čes, da je tam vse cenejše. „Naka!“ misli si, „ne greš, ubogaj hudiča, ki ti hoče dobro!“ Na to jo krene v najimenitnišo gostilnico tistega mesta. Drugega jutra pa mu povedó, da so v tisti manjši gostilnici ubili nekega gosta, ki je tam prenočil. „Oj, kakó mi gre vse po sreči; ali bi ne ubili lahko tudi mene ali morebiti samo mene, ako bi bil ubogal tiste ljudi?“

Takó si je mislil sam pri sebi ter se napotil vedno po največji cesti proti svojemu rojstnemu kraju, kamor ni imel več daleč.

Prišel je srečno v domačo vas. Ko je šel mimo svojega doma, milo se mu je storilo pri srcu, da ni mogel koj vstopiti čez domači prag. Kar pogleda skozi okno in vidi, da imata dva črno oblečena gospodiča njegovo zapuščeno ženo v svoji sredi ter jo spremljata gori in doli po sobi. Krv je zavrela v žilah našemu popotniku in znancu, ker začel je hudo misliti o zapuščeni ženi. Pograbil je „pištolo“ ter že je hotel usmrtiti svojo ženo in še koga tistih zapeljivcev. Sreča njegova, da se je domislil hudičevih besed še predno pritisne petelina: „Kar misliš storiti danes, odloži na jutri!“ In koj shrani zopet „pištolo“ v žep ter stopi v najboljšo gostilnico svoje vasi. Maščevati se pa hoče že jutri, ker mu je žena takó ogrenila prihod v rojstno vas po dolgih petindvajsetih letih.

Na njegovem domu je bilo vse kaj živo, sumno in veselo, takó da je opazil to tudi naš ljubosumni znanec. Ni mogel zamolčati, da ni poprašal gostilničarja: „Kaj imajo neki v oni-le hiši, da je tam vse takó živo in veselo!“ Gostilničar mu odgovori: „Pred kakimi petindvajsetimi leti vzela je gospodinja tiste hiše nekega mladiča, ki je moral biti zelo mevšetast. Drugega dne po poroki se je namreč stehtal in videl, da je za dv_a

funta loži, odkar je zakonski mož. In mislite si tepca: zapustil je svojo ženo ter šel po svetu, da še dandanašnji ne vemo, ali je še živ ali je morebiti že davno umrl. — Njegova zapuščena žena imela je ob svojem času dvojčka, — in ta dvojčka bodeta jutri pela novo mašo. Zató pa je ona hiša danes polna srečnega veselja. Takó je ta reč!“ Znanec naš je postal rdeč, kakor kuhan rak. Vse se mu je vrtelo po glavi. „Dà, dà, tepec je bil, da je za ono norost zapustil ženo, dom in svoj rod!“ govoril je polglasno. Sam pri sebi pa si je mislil: „Sam Bog je moral nadahnuti hudiču srečne nauke, ki so me rešili mnogih nesreč in ki so rešili življenje moji ženi in sinoma, meni in njim v popolno srečo“.

D drugega dne je bil vaščanom prazničen dan, kakoršnega še niso doživeli, — in mi menda tudi še ne in ga ne doživimo. Da brata dvojčka pojeta na isti dan novo mašo, to se ne godi vsak dan, še vsakih sto let ne in še več. Gostilničar je privedel tudi našega znanca med svate. Kakó pa se začudijo vsi svati in sploh vsi, ki so bili pri novih mašah, ko zvedó, da je neki tujec položil vsakemu novomašniku na oltar po mošno cekinov za „ofer“. Vsi so se strmeč pogledavali, misleč si: od kod neki to? kaj to pomenja? Kdo je ta tujec?

Po dokončanih obeh novih mašah imeli so vsi svatje in povabljeni skupen obed v hiši srečnih novomašnikov, kakor je to navada že od starih

časov. Tudi napitnic je bilo dosti. Naš znanec je napil srečni materi, katere dva sinova obhajata danes najimenitniši svoj praznik. Podal ji je polno kupico vina, da pije iz njega. Ko pa pije, zarožljá nekaj v kupici; zató steče s kozarcem v kuhinjo, da vidi, kaj je to? In v kupici dobi — — zaročni prstan, kateri je že pred davnimi leti kupila svojemu ženinu. Morete si misliti, kakó je bila žena srečna in vesela. Pritekla je k svatom ter s solzami v očeh govorila: „Sinova ljubezniva, vajina sreča je danes toliko popolnša, — kajti v svoji sredi imata ljubega očeta, katerega nista še videla nikoli“. Na to je začelo objemanje in vroče poljubovanje srečne družine, da ni ostalo suho nobeno okó pričujočih svatov.

Srečni oče začel je pripovedovati vsem povablencem čudno zgodbo svojega življenja. Pripovedoval jim je, kakó je služil v peklu, da ni nič vedel za to, in kakó se mu je oglasila botra iz pekla, ki je torej pogubljena. In ko je pripovedoval, kakó ga je obdaril in kakó dobro ga je poučil hudič, bili so vsi jedne misli: „Res, hudič ni takó črn, kakor ga ‚malajo‘!“

7. Mačka.

(Vrsno).

Nekdaj je živel silno ubožen oče, ki je imel tri sinove. Ko je bil na smrtni postelji, ni delal testamenta, kajti imel ni ničesa; dal pa je najstarejšemu sinu jedno k o s o, srednjemu c e p e c, a najmlajšemu jedino živalsko glavo, katere so bili gospodarji, — dal mu je m a č k o. Dejal jim je: „Blagoslavljam vas, ljubi sinovi moji. Molite za me, ljubite se, ne zabite na Boga in tudi On vas ne pozabi. Malo sem vam dal, toda če boste pametni, morete obogateti tudi s temi malenkostimi“.

V tistih starih časih pa ljudje tam daleč za deveto goró še niso bili takó prebrisani, kakor tu pri nas; sklenili so zatorej ti trije bratje, da daleč tam v tistem „zatelebanem“ svetu poiščejo svojo srečo.

Prvi poskuša srečo starejši brat. Dene koso čez ramo ter gre daleč v tuji svet, da poišče, kje ga sreča čaka. Ko je prehodil že devet dolin ter prelazil devet gorá, prišel je v tujo deželo, kjer so travo pulili. „To bo nekaj za te“, misli si naš kosec. Ponudi se najbogatejšemu kmetu, da mu vso travo pokosi v nekolikih dnevih. Vsprejme ga z velikim veseljem. Vsi so ga opazovali z nekakim svetim strahom; čudili so se tisti prečudni reči, katero je samo držal v roki, malce zamahal,

— in trava je kar obležala v lepih vrstah na tleh. Koderkoli je lezla tista prečudna reč, ni je ostalo več cele bilke. In poprej? Še polovico trave niso populili! Kar trgali so se kmetje za pridnega kosca. Ko je dokončal svoje delo, prideró k njemu vsi veljaki tistega kraja; ponujajo mu najbogatejša in najlepša dekleta, ker vsakdo si je želel takega zeta. Ker je pa imel doma že izbrano dekle — le preubog je bil, da bi se upal uprašati jo — zató jim hoče prodati svojo koso. Zložili so mu za njo toliko zlattega denarja, da ga je komaj nesel. Stokal je pod težkim, toda sladkim bremenom, vendar je srečno prišel s tem zakladom v svoje domovje. Kupil je veliko posestvo, takó da je lahko brez strahú uprašal sosedovo hčerko, če ga hoče za moža. Ker je bil zdaj bogat vaščan, privolila je rada, še Bog da jo je uprašal.

Srednji brat je dejal: „Če je obogatel on s koso, poskušati hočem jaz s cepcem v širni svet. Ko je imel za hrbtom že devet dolin in devet gorá, prišel je v kaj čudno deželo: kjer so klasje le z rokami méli in zrnje z iglami vrtali iz klasja. „Hej takó, takó se to dela!“ dejal jim je ter v par dnevih namlatil poln skedenj žita, slamo pa je pometal skozi vrata na dvorišče. Vsi ti telebáni so kar z odprtimi usti gledali in zijali v tisto prečudno reč, izpod katere zrnje kar na vse strani zleta. Tudi on bi si bil lahko izbral katerokoli dekle v tisti deželi, ker nobena hiša bi se ne branila ta-

kega zeta, ki zná delati takó koristne čudeže. Pa zastonj so dekleta gojila take želje, ker imel je že domá izbrano, katero bi uprašal, če bi bil dosti bogat. Zató je najraje zagrabil za denar, kateri so mu zložili, če jim prepusti tisto čudodejno reč. Tepci! ali ne? Potil se je in zdihoval pod težkim bremenom; vsak las je imel svojo kapljo. — Prišel je v svojo vas, ustanovil si je lepo domovje, nakupil njiv, senožeti in travnikov, goved in konj ter se naposled obesil — tudi on za vrv sv. zakona.

Ko je videl najmlajši brat, kakó zeló sta obogatela brata z očetovo zapuščino, dejal je: „Brata sta mi obogatela v tujem svetu z mrtvimi rečmi, kaj, ko bi poskusil jaz svojo srečo tam v tujini z mačico, ki je vendar živa stvar božja? Pojdiva, mila mačica moja, v božjem imenu križem svet“. Ko je prekorakal devet dolin in prelazil devet gorá, prišel je v neznane tuje, pa zeló čudne kraje. Prišel je v neko bolj gosposko hišo: pri mizi je sedelo devet ljudij, in ravno toliko jih je stalo poleg, da so branili mišim in podganam v sklede. Kar izpusti izpod pazduhe svojo mačico, ki je imela pravo alelujo. Davila je, kar je le mogla, a ko ni mogla več grizti in žreti, znašati začne na kup. Miši in podgane so vse prestrašene begale po kotih in nazaj v svoje luknje. „Oj, kaj hočeš, koliko hočeš za to žival, vse ti damo, kar reci!“ upili so možaki. Pogodili so se za lep kup denarja. Možaki ga uprašajo: „Kakó se imenuje ta čudna

sefa! No pa potolažili so se, češ, saj vendar ta žival, ta mačka, ne bo „sodnjemu dnevu trobila“, — in dokler živi, zadosti ji bode samih mišij in podgan. No, oni so jo takó obrnili, mačica je pa vse drugače obračala miši in podgane, takó, da v par letih ni bilo videti nobene več. Vse je kar groza pretresla pri tej novici. Kaj bo zdaj, joj, kaj bo zdaj; mačka še živi, no miši in podgan že ni več, — zdaj pride gotovo vrsta na ljudi: koga pač pograbi in pohrusta prvega? Vsakdo bi rad še živel.

Ker pa več glav več vé, a vsi ljudje vse vedó, skličejo velik zbor, da bi se posvetovali, kakó bi pač odvrnili grozno nevarnost. Marsikaj so ugibali, no nič kaj pametnega se niso mogli domisliti. Naposled se oglasi neki mož, bistra glava, kateremu so rekali Drnau, ki sproži kaj srečno misel: „Sezidajmo „frnažo“ (opekarno), zakurimo v nji velik ogenj ter zalovimo mačko tje notri; ni hudnika, da bi tam notri ne zgorela, če le ni v nji hudiman sam!“ Ves zbor se je začudil in pohvalil srečno misel in bistrournost Drnau-ovo.

Sezidali so „frnažo“ ter zakurili strašen ogenj v nji. Na to se spravi vse kar leze in „kobaca“ nad ubogo mačko. Gonijo in podé jo proti „frnaži“ z velikim šumom in vriščem, ali le od daleč, to se umeje, da bi koga ne pograbila ter kar „kosmatega“ ne pohrustala. V taki sili, to si moremo pač misliti, začela je mačka divjati ter prestrašena mi-

javkati in drnjavkati: drnjau-u-u! drnjau-u-u-u-u. Vsa množica se prestraši ter upije: „Oj Drnau, lej, tebe kliče, tebe hoče prvega pohrustati; teci, teci, gotovo vé, da si ti kriv tega preganjanja!“ Tudi Drnau je čutil nekaj takega po kosteh in pobrisal jo je, kar so ga nesle pete. — Ko je bil že na varnem, začela ga je mučiti radovednost: koga neki poželi hudoba pa zdaj, in kakó sploh končá vsa ta komedija. Spomni se, da se prav nad „frnažo“ šibi visok topol, od kjer bi mogel vse prav lepó videti. Po ovinkih in neopažen priplazi se do topola, spleza nanj ter se ustavi prav nad žrelom, od kjer je videl divji ogenj, ki naj bi ugonobil grozno žival. Ljudje so med tem mačko prignali že prav blizu „frnaže“; ker je pa z vednim: „drnjau-u-u! drnjau-u-u!“ klicala le svojega najbi-stroumnejšega sovražnika, niso se je več takó strašno bali, češ, Drnau se ji je zameril, njega hoče. Pripodili so jo do „frnaže“. Da bi skočila notri v ogenj, ni se ji ljubilo, kajti zagledala je pred sabo za njo naravno rešitev — topol, na kateri se zakadí z vso silo s prestrašenim: drnjau-u-u! drnjau-u-u! Sedaj šele zapazijo ljudje na topolu tresočega se Drnaua in vsa množica se razleli na vse vetrove, da le od daleč gleda, kaj bode z ubogim Drnauom. Drnaua je medtem oblil mrtvaški pot, zapustila ga je zavést, da je zletel naravnost v plapolajoči ogenj skozi žrelo „frnaže“, katero so sezidali po njegovem nasvetu.

Ko se je množica tam od daleč ozrla na topol, Drnaua že ni bilo več gori. Vsakdo je bil za trdno prepričan, da ga je pohrustala mačka. Skrili so se in mnogo časa se od strahu ni nihče pokazal na dan. Mačka je medtem tudi izginila. — Takó, vidite, takó strašno so bebasti ljudje tam za deveto goró.

8. Pijmo ga še enkrat na čast sv. Jevanu!*)

(Kobarid).

V neki hiši so imeli svoje dni hlapca, ki je bil strašen pijanec. Nijeden večer se ni vlegel k počitku s čisto in lahko glavo. Imel je pa čudno navado, da je konečno vselej dejal proti svojim vinskim bratcem: „Pijmo ga še na čast svet' mu Jevanu!“ — na kar je vselej v ta-le „sveti“ namen zvrnil polno kupico rujne kapljice v nenasitljivi in vedno žejni želodec.

Pozno v noč nekega dne vrača se s polno glavo, a še z bolj polnim želodcem, iz gostilne

*) Jevan v ljudski govorici za Ivan; Janeza niti ne poznajo. Od tod je na Tolminskem sploh tudi priimek Ivančič in Juvančič. Pis.

proti svojemu domu. Nameri pa se, da pride mimo vislic, kjer so prav tisti dan obesili nekega hudodelnika; truplo nesrečnega človeka je še viselo na njih in veter je žvižgal ob njem žalostno svojo pesem.

Pijanec pogleda na vislice ter se zakrohoče: „Hooj! čuješ ti prijatelj: pridi jutri večer ti k meni na večerjo!“

Na le-ta poziv šalečega se pijanca oglasi se obešenec z vislic: „Le pripravi! pridem gotovo“.

Pijancu se stisne srcé presilnega strahu, pijanost ga mine popolnoma in v največjem diru steče domu ter koj poišče svoje ležišče. Domača družina pa se ni malo začudila, ko je slišala, kakó izredno mirno in krotko odpravil se je hlapec k ponočnemu počitku tistega dne.

Hlapec celo noč ni zatisnil očesa. „Oj, ti nesrečno vino, ti luciferjeva pijača, ti jezik klepetavi, da ste me pripravili v toliko nesrečo! Oh, kaj bo? kaj bo? Kaj bo z mano jutri večer?“ Take in jednake misli so mu divjale po trudni in težki glavi. In kaj bi ne: Bodoči večer ga čaka neprijetna družba s pogubljenim človekom, ki ga nemara raztrga na tisoč drobnih koscev; in... in to niso malenkosti.

Zjutraj ustane ter se odpravi k sv. maši, a po maši k gospodu „fajmoštru“, kateremu pové celo dogodbo. Gospod „fajmošter“ pa žalostno zmaje z glavo ter pravi: „Pripravi se, kakor za

smrt; bodi pripravljen na vsak mogoč slučaj! Spovej se svojih grehov, zgrevaj se, prejmi presveto Rešnje Telo — češčeno bodi! — in pripravi za drevi dobro večerjo! Ne pomaga nič!“ Hlapec stori vse, kakor mu je svetoval gospod fajmošter.

Zvečer priredi dobro večerjo ter ves trepetajoč in z gorečo molitvijo pričakuje povabljenca. Ko odbije v zvoniku 11. ura, prišumi skozi vrata neka hudoba, sede za mizo, menjuje krožnike ter se dela, kakor bi jedla. Naš ubogi hlapec se je ves tresel, komaj je držal vilice v roki, molil je goreče, a niti dihati se ni upal. Čez nekoliko časa hudoba ustane ter reče: „Jutri pa moraš priti ti k meni na večerjo!“ Hlapcu se še-le sedaj prav zžeži koža in misli: No, tala *) je še-le ta prava! Vendar popraša: „Kam naj pridem?“ Hudoba mu odgovori: „Saj veš, kje si me klical!“ In hudoba odšumi z velikim hrumom in krohotom.

Da hlapec tudi to noč ni zatisnil trudnega očesa, moremo si pač misliti. Tudi to si lahko mislimo: kake misli so mu pač divjale v nemirni duši. Po sv. maši drugega dne se zopet odpravi k gospodu fajmoštru. Povedal mu je vse natanko, kaj in kako je drugoval s hudobo in kam ga je povabila za tisti večer. Gospod fajmošter pa mu dé: „Le pojdi, ne pomaga nič! Bodi pripravljen na vse: moli in pokori se!“

*) Tala = tale.

Ko je zvečer že odzvonilo za verne duše — Bog se jih usmili! — odpravi se naš hlapec proti naznačenemu kraju. Šel je mimo neke gostilnice, kjer je premnogokrat izlil v že polni želodec poslednjo kupico „na čast svet' mu Jevanu“. Tudi danes je slišal iz nje krik in petje premnogih svojih vinskih bratcev, a njemu ni bilo niti na kraj pameti, da bi se jim pridružil. Ko takó utopljen v svojo žalostno usodo stopa kar mimo, priteče k njemu lep, bel deček, ki mu govori: „Kakó je to, da stopaš danes kar mimo? In pa takó žalosten in pobit se mi vidiš! Stopi notri, da ga izpiješ par kozarčkov!“ Hlapec pa se je branil ter ni nikakor hotel za krasnim dečkom v gostilno. Deček ga sili v drugič, a hlapec tudi sedaj noče. Na to pa mu dá deček v tretje: „Eee! kaj se boš branil?! Pridi, da ga popijeva po kozarček „na čast svet' mu Jevanu“. Na to povabilo pa hlapec gré, deček mu poda kupico, trčita — in hlapec pravi: „Pijmo ga na čast svet' mu Jevanu!“ Potem pa otide proti nesrečnemu kraju.

Ko se približuje tistemu kraju, zasliši od tam votlodoreč glas: „Le bejž' nazaj, le bejž' nazaj! Ti si Jevanovo vino pil! Le bejž' nazaj, le bejž' nazaj!“ Hlapec se je tudi vrnil, a ne takó počasi, kakor je bil prišel: Tekel je, kar so ga nesle noge.

In takó, vidite, se je rešil ta-le hlapec strašne smrti. Tisti deček ni bil nihče drugi, kakor sv. Ivan sam. In da hlapec ni pil vina iz njegove roke,

hudoba bi ga bila gotovo raztrgala. Vsak človek ima še kako milost in naš hlapec jo je imel pri sv. Ivanu. Odslej pa je postal drug človek: sveto in pobožno je živel in umrl.

Ta pripovedka nas dobro pouči: da moramo mrtve pustiti pri miru in ne morda, da bi se celó norčevali z njimi. Reči moramo: Bog se jih usmili! Amen!

9. Sirotica Marjetica*).

(Kobarid).

Neki mož se je oženil dvakrat. Prva žena mu je zapustila prekrasno hčerko, predobro Marjetico, ki je imela vse lepe lastnosti krepostne svoje matere. Druga žena mu je povila tudi jedno hčer, ki je pa daleč zaostala za Marjetico bodisi gledé na dušne ali telesne lastnosti. Zategadelj pa tudi nista mogli nè mačeha nè njena hči videti dobrosrčne Marjetice.

*) Grim. „Kres“ IV. 29. „Mačeha i pastorka“ (Ludbreg.) — Iz Kobarida imam zapisano še neko drugo, večjo in lepšo povest o sirotici Marjetici. Pride na vrsto o drugi priliki.

Ko pa je doživela Marjetica šestnajst pomladi, ni je mogla več trpeti v hiši. Bala se je, da bi Marjetica ne prevzemala ženinov njeni pravi hčeri. Na daleč okrog se je bil raznesel le jeden glas: da je Marjetica najkrasnejše in najblažjega srca deklé, kar jih obseva ljubo solnčece z neba.

Nekega večera dé mačeha svojemu možu: „Spravi mi iz hiše svojo Marjeto, sicer že jutri ne vidiš več ne mene ne hčerke moje! Le odpelji jo tja v temni gozd; divje zveri naj jo raztrgajo!“

Zakonski možicelj se je zbal svoje pridruge. Vzame veliko pogačo ter pelje Marjetico v temni gozd. Tam zakuri ogenj ter sedeta k njemu, da bi si ogrela omrzle ude. Ko pa Marjetica zaspi, položi jej oče ono pogačo v krilo ter se vrne žalosten in pobit proti domu.

Marjetica se vzbudi, a svojega očeta ne ugleda več poleg sebe. Vsa prestrašena ga kliče in kliče, a le glas njen je odmeval v tihi noči. Ko že vsa obupana takó kliče in zdihuje, približa se ji neka mačica, ki jo nagovori: „Preljuba Marjetica, lej, že cel dan nisem zavžila ničesar! Daj mi malo pogačice, pa ti bom delala družbo, varovala te bom in za té govorila!“

„Na, na, na, ti mila mačica moja!“ — govori Marjetica ter jej drobi nekaj koscev pogače. „Ti uboga revica moja, cel dan nisi jedla in sedaj je že pozna noč!“ — govorila je nadalje ter gla-

dila gladno mačico, ki je kaj hlastno použivala dano ji pogačo.

„Kikiriki-i-i-i!“ — pripoje na tó petelinček — „Marjetica, privošči mi nekaj drobtinic. Lej, že cel dan me stiska glad! Daj mi, daj mi, pa ostanem pri tebi, varoval te bodem in za tē govoril!“

„Na, na, na, petelinček moj ljubi!“ — pravi mu Marjetica, droбивši mu kos pogače. „Le najej se, ti revica moja mila!“ — govorila je Marjetica nadalje.

Ko pa odbije polnočna ura, prirohni z velikim šumom in rožljanjem sam „t^{*)} hud“ ^{**)}, ki se zadere nad trepetajočo deklico: „Deklina, pridi, da jedno zapleševa!“

„A-a-a!“ — odgovori mu mačica mesto Marjetice — „ona nima takó dragega oblačila, da bi smela plesati s takó imenitnim gospodom!“ Pumf — in vrže ji prekrasno oblačilo, ki se je kar vse lesketalo.

„No, zdaj pa kar pridi!“ — zareži t^{*)} hud’.

„Ne bo nič!“ — zapoje petelinček — „ona je preuboga, da bi se smela pridružiti takemu bogatinu!“ Pumf — in vrže ji žakelj rmenih cekinov.

) t^{)} pišem za polglasni e, kateri piše P. Škrabec z obrnenim v. Pis.

**) T^{*)} hud’ = hudoba, hudič; takó ga imenujejo otrokom ali sploh tedaj, kedar se jim zdé imena: hudič, zlodi, vrag p r e h u d a. Pis.

Na tó pa zarohni hudoba: „Sedáj pa se kar pripravi, dal sem ti vsega dovolj!“ Mačica in petelinček pa kar oba h kratu upijeta: „Hudoba, poberi se od tod! To dušo in to teló varjeva midva!“ Hudoba pa se je pobrala od tam še z večjim hrumom, šumom in rožljanjem ter odnesla seboj pol gozda.

„No, sedaj pa pojdimo domu!“ — dejála je mačica; — „jaz grem prva, ti Marjetica v sredi, ti petelinček pa zadaj. Le lepó varuj, da nam kedó ne odnese obleke in cekinov!“

Tako razvrščeni korakajo proti domu. Ko pa potrkaje na domača vrata, zareži hudobna mačeha v moza: „Kam si jo peljal, da je že domá?! Le vedi, kaj sem ti dejala sinoči!“

„Nu, ker je že tu, moram ji vendar vsaj odpreti!“ — dejal je mož, ki je ubogo Marjetico sicer ljubil, a tudi bal se svoje druge žene, kakor dela večina takih mož. Ko pa odpré vrata, prikaže se Marjetica s a m a, v naročju ima prelepo oblačilo, a pri nogah jej leži žakelj cekinov. Hoj, kakó rada jo je vsprejela mačeha sedaj, ko jej je prinesla k hiši toliko bogastva!

„Veš kaj?!“ — dé mačeha prihodnji večer svojemu možu — „danes pelji pa m o j o hčer tja v gozd: ona gotovo še več prinese, kakor tvoja ničvredna kavka! Pa, daj ji kak žakelj, da lože prinese!“ Takó je govorila pohlepna mačeha. Mož njen pa pelje svojo drugo hčer tja v gozd, prav

na ono mesto, kjer je bil popustil Marjetico; dá jej pogačo, zakuri ogenj ter se vrne domu.

Čez nekoliko časa primijavka mačica ter jo zaprosi prav milo, da bi jej dala košček pogače; češ: že cel dan ni okusila ničesar. „Ha, ha, ha!“ — zareži se hudobno dekle — „tebi bom dajala, ko sama nimam veliko! Hodi dalje!“ Mačica pa otide dalje.

„Kikiriki - i - i - i!“ — pripoje petelinček, ki jo tudi zaprosi za nekoliko mrvic pogače. No, tudi njega je zapodila dalje, prav takó, kakor prej mačico. Petelinček se tudi izgubi.

Ko odbije polnočna ura, prihrumi t. hud. Ker pa ni imela varstva, pograbi jo ter pleše z njo takó strašno po temnem gozdu, da so ostale naposled v naročju hudobe same kosti. Hudoba pa otide z velikim grohotom, vriščem, šumom in rožljanjem v peklensko brezno nazaj.

Ker se le - tá hčerka ni povrnila domu celó zjutraj ne, govori mačeha svojemu možu: „Pojdi, pojdi naproti moji hčerki! Gotovo ne more nesti, ker žakelj njen je velik; vzemi še jeden, da jej pomoreš!“ Mož se napoti v gozd. Ko pa pride tja, kjer je bil pustil svojo hčer, ne vidi je nikjer in zeló se prestraši. Ko pa leze dalje po temnem gozdu, zapazi na daleč okoli razmetane kosti svoje hčere. Z jokajočim srcem jih zbere, nasuje v žakelj ter otide proti domu, kjer ga je žena komaj pričakovala.

„Tu imaš, ti nesreča moje hiše, plačilo za svojo brezmejno hudobijo!“ — upije mož svoji hudobni ženi, stresaje iz žaklja kosti nesrečne hčere. Mačeha pa se od strahu zgrudi na tla ter izdihne svojo grešno dušo.

Takó sta bile kaznovane mati in hči za brezmejno hudobijo! Oče pa je živel še mnogo let srečno in veselo poleg svoje bogate Marjetice. Njena lepota jej je privabila premnogo bogatih snubičev, a izbrala si je nekega imenitnega — grofa, poleg katerega je preživela najsrečnejše dneve svojega življenja.

10. Desni razbojnik.

(Vrsno).

Ko je imela Marija Devica Jezuščka, morala je mnogo trpeti od hudobnih ljudi. Zmirjali in preganjali so jo, kamor koli je prišla.

Nekdaj prispé v gozd do neke hiše. Potrka in prosi za prenočišče. Prikaže se ji na pragu neka žena, ki ji pravi: „Oh, kaj je pa tebe zaneslo sem v ta nesrečni kraj! Tukaj stanujejo tolovaji, ki te gotovo ubijejo, če te dobé!“ Marija Devica pa ji pravi: „Ne bojte se za me ne, se jim

že kakó prikrijem, da me ne dobé. Samó pustite me v hišo, da se odpočijem“. Žena jo pusti v hišo ter ji pripravlja nekaj večerje.

Le-tá žena pa je imela s tolovaji jednega dečka, ki je bil ves „grintav“, vsa koža je bila slična jedni sami — krasti. Marija Devica je zgrela v kotlu nekaj vode ter je skopala v nji malega Jezuščka. Ko je ona končala, dé M. D. tolovajki: naj sedaj pa ona skoplje v isti vodi tako grdo bolnega otroka svojega, da potem gotovo ozdravi. Tolovajka okoplje svojega otroka v isti vodi in odpadle so vse tiste že trde in nagnjusne kraste.

Predno pa so prišli tolovaji domú, se je M. D. že skrila. Drugo jutro je odšla iz tega žalostnega kraja. Tolovajski deček je odrastel in postal kar očetje, postal je tolovaj. Prav takrat, ko je imel biti Kristus križan, ujeli so ga z jednim tovarišem vred ter so ju z Njim vred križali. Desni razbojnik pa je imel še od takrat dovelj milosti, da se je v zadnjih zdihljivejših zaupljivo obrnil do nedolžno križanega Kristusa, ki mu je potem obljubil: „Še danes boš z menoj v raj!“

Obseg.

	Stran
Čitatelju	3
1. Sveti papež Gregor. (Vrsno)	7
2. Lucifer se izveliča. (Kobarid)	13
3. Micika, ali si bila v kamrici? (Kobarid)	18
4. Tri vrane. (Kobarid)	24
5. Zlatolasi trojčki. (Livek)	31
6. Oče in sinova mašnika. (Kobarid)	40
7. Mačka. (Vrsno)	46
8. Pijmo ga še na čast sv. Jevanu! (Kobarid)	51
9. Sirotica Marjetica. (Kobarid)	55
10. Desni razbojnik. (Vrsno)	60

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

CODISS

00000076128

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

CODISS

00000076127

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

CODISS

00000076126